

ΜΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΣΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΦΙΔΙ ΤΟΥ DAVID HERBERT LAWRENCE

ΜΑΡΙΑ ΣΤΟΥΜΠΟΥ, ΙΩΑΝΝΑ ΤΑΓΑΡΑ*

Later someone entered the garden
and bashed the snake's brains in with a rock.
Basically everyone stood around among the long black cars
in a state of shock.
Everything got sad, sad as a wind chime, sad as streamers,
sad as a single lost sock.
There are many snakes, many trees,
many gardens to unlock.

Nick Cave, *The Snake Became a Serpent*¹

1. Εισαγωγή

Ο David Herbert Lawrence γεννήθηκε το 1885 και πέθανε το 1930. Θεωρείται από τους πιο σημαντικούς και επιδραστικούς συγγραφείς του 20ού αιώνα. Το ποίημα *Φίδι* συμπεριελήφθη στην ανθολογία με τίτλο *Birds, Beasts and Flowers*, που εκδόθηκε το 1923, και την οποία έγραψε όσο διέμενε στην Ταορμίνια της Σικελίας, στην Ιταλία. Η ανθολογία αυτή εστιάζει αποκλειστικά στις διαφορετικές εκφάνσεις του φυσικού κόσμου, καθώς και στα άλλα έμβια όντα, φέρνοντας τον αναγνώστη αντιμέτωπο με μια διαφοροποιημένη αντίληψη του φυσικού κόσμου, σε μια εποχή κατά την οποία η εκβιομηχάνιση και η ανθρώπινη ματαιοδοξία για την υποταγή της φύσης ήταν το κυρί-

* Η Μαρία Στούμπου και η Ιωάννα Ταγάρα είναι φοιτήτριες του ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία», το οποίο συνδιοργανώνεται από το Τμήμα Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ και το Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ.

1. N. Cave (2016).

αρχο αφήγημα. Στα έργα του Lawrence βρίσκουμε τη μετάβαση από τη ρομαντική ποίηση του 19ου αιώνα στον μοντερνισμό του 20ού.²

2. Μοντερνισμός

Η χειραφέτηση ξεκινά όταν αμφισβητήσουμε την αντίθεση ανάμεσα στη θέαση και τη δράση, όταν κατανοήσουμε ότι τα προφανή δεδομένα που δομούν τις σχέσεις ανάμεσα στον λόγο, την παρατήρηση και την πράξη ανήκουν τα ίδια στη δομή της κυριαρχίας και της υποταγής.
Jacques Rancière³

Από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα διαφάνηκε στον ευρωπαϊκό χώρο η αμφισβήτηση του παραδοσιακού αστικού πολιτισμού, ο οποίος βασιζόταν στις αρχές και τις αξίες του Διαφωτισμού και του ορθού λόγου. Το 1914 ξεσπά ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ενώ το 1917 η Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία. Από τα δύο αυτά γεγονότα αναδύθηκε ένας διαφορετικός κόσμος σε όλους τους τομείς, καθώς άσκησαν καταλυτική επίδραση στις δύο δεκαετίες που ακολούθησαν, με τραγική κατάληξη τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν ο άνθρωπος εξέλαβε διαφορετικά τον κόσμο, τόσο στο επίπεδο της αντιληπτικής διαδικασίας όσο και στο επίπεδο της αυτοσυνείδησης.⁴ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Lyotard,

το γνωστικό υποκείμενο της μοντέρνας κατάστασης είναι το cogito, δηλαδή αποκλειστικά και μόνο ο άνθρωπος ως έλλογο ον, πράγμα που σημαίνει ότι από τη γνωστική διαδικασία έχουν αποκλειστεί μια σειρά από δημιουργικές ικανότητες του ανθρώπου, είτε πρόκειται για τη φαντασία είτε για την κριτική ικανότητα [Urteilskraft].⁵

Για τον Max Weber, διαβάζουμε στον Lyotard, κύριο χαρακτηριστικό του μοντέρνου είναι ο διαχωρισμός του οργανικού παραδοσιακού όλου σε τρεις αυτόνομες σφαίρες αξιών (την επιστήμη, την ηθική και το δίκαιο, και την τέχνη) και η ταυτόχρονη εμφάνιση αξιολογικών

2. D. H. Lawrence (1923).

3. Ζ. Ρανσιέρ (2015).

4. Στο ίδιο, 13.

5. Στο ίδιο.

δεσμευτικών αποφάνσεων για κάθε μία από αυτές τις σφαίρες.⁶

Οι λογοτέχνες, θέλοντας να αποδώσουν την αναδυόμενη κοινωνία, στρέφονται στη φαντασία και τον πειραματισμό. Μεταφορές, εικόνες, συμβολισμοί, κατάργηση των κανόνων και της φόρμας καθώς και η επιρροή της ψυχανάλυσης προτάσσουν και απελευθερώνουν την φαντασία και το όνειρο, υποδηλώνοντας την κατάρρευση της λογικής συνοχής του κόσμου. Ο μοντερνισμός εξελίχθηκε γνωρίζοντας ότι το αυθεντικό δεν υπάρχει, η μία αλήθεια δεν ισχύει.⁷ Για τον Baudelaire, «το καινούριο είναι το εφήμερο, το φευγαλέο, το τυχαίο, το ήμισυ της τέχνης, της οποίας το άλλο ήμισυ είναι το αιώνιο και αμετάβλητο».⁸

Ο Τζώνος αναφέρει πως ο μοντερνισμός χαρακτηρίζει όλες τις εκφάνσεις της πνευματικής παραγωγής: επιστήμη, φιλοσοφία, οπτικές τέχνες, μουσική, λογοτεχνία, θέατρο, κινηματογράφο. Περιλαμβάνει φιλοσοφικά, επιστημονικά και πολιτιστικά ρεύματα όπως: διαλεκτικός υλισμός, θεωρία της εξέλιξης των ειδών, θεωρία της σχετικότητας, κβαντική μηχανική, ρασιοναλισμός, ποζιτιβισμός, ρεαλισμός, αυτόματη γραφή, μπρεσιονισμός, αφαίρεση, κυβισμός, εξπρεσιονισμός, αφηρημένος εξπρεσιονισμός, σουρεαλισμός, νταντά, ατονική μουσική, νεοκλασικισμός, μεταρομαντισμός.⁹ Ο Einstein, ο Nietzsche, ο Freud, ο Marx είναι ορισμένοι από τους στοχαστές που, σύμφωνα με τον M. H. Abrams, αμφισβητούν «τις βεβαιότητες στις οποίες κατά παράδοση στηριζόταν η κοινωνική οργάνωση, η θρησκεία και η ηθική, καθώς και οι παραδοσιακοί τρόποι με τους οποίους αντιλαμβανόταν ο άνθρωπος τον εαυτό του».¹⁰

3. Το Φίδι. Ανάλυση

Some have their reason in thinking,
others in feeling.
Both are servants of Logos,
and in secret become worshipers of the serpent.
Carl Jung¹¹

6. Στο ίδιο, 13-14

7. Κ. Καρακάση, Μ. Σπυριδοπούλου & Γ. Κοτελίδης (2015), 262.

8. C. Baudelaire (2005), 250· Καρακάση κ.ά (2015), 266.

9. Π. Τζώνος (2008-2009).

10. M. H. Abrams (2007), 272-274.

11. C. G. Jung (2009), 280.

Το ποίημα είναι γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο και αφηγείται τη συνάντηση ενός άνδρα με ένα φίδι, μπροστά σε μια γούρνα με νερό. Η ημέρα είναι καυτή, διψάνε και οι δύο και έχουν πάει να πιούν νερό. Το νερό, κατά τις Γραφές, συμβολίζει τη ζωογόνο δύναμη με την οποία ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο,¹² είναι το σύμβολο του Αγίου Πνεύματος, που ζωογονεί τον κόσμο και τους ανθρώπους.¹³ Ο άνθρωπος αναζητά την πηγή της ζωής, τον Θεό.¹⁴ Ο άνδρας-άνθρωπος θεωρεί τη γούρνα, την πηγή της ζωής, ως προσωπική του ιδιοκτησία. Το φίδι (= η φύση) θέλει απλώς να πιει νερό και να ξεδιψάσει. Ο άνθρωπος έχει περιχαρακώσει με τείχος τη γούρνα, την έχει οικειοποιηθεί και θέλει να τη νέμεται μόνος. Από την άλλη, το φίδι θέλει να ξεδιψάσει, έτσι εισβάλλει στον περιχαρακωμένο χώρο και σπάει τους περιορισμούς προκειμένου να πιεί νερό.

Ο άντρας είναι στην κατοικία του,¹⁵ φοράει τις πιτζάμες του, τα ρούχα που χρησιμοποιεί στις ιδιωτικές προσωπικές του στιγμές. Ο άνθρωπος είναι το μόνο πλάσμα που με δική του απόφαση άλλαξε την όψη του και ντύθηκε, τόσο για να προστατευθεί όσο και για να συμμορφωθεί με τις επιταγές του πολιτισμού του. Ο άντρας-σύγχρονος άνθρωπος, για να εκπληρώσει τη δική του φυσική ανάγκη για ικανοποίηση της δίψας, πρέπει να οργανώσει τις κινήσεις του και να κατέχει ιδιοκτησία, τη στάμνα και τη γούρνα. Το φίδι, βασισμένο στην αρχέγονη φύση του, πίνει νερό, όταν διψάει και το βρει διαθέσιμο. Ο άντρας, βλέποντας το φίδι να πίνει νερό, το συγκρίνει με μοσχάρι – τον μόσχο τον σιτευτό.¹⁶ Ο άνθρωπος έχει καθυποτάξει και

12. Αγία Γραφή (1993), *Γένεσις* 1, 1: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».

13. Στο ίδιο, *Γένεσις* 2, 10-11: «ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδέμ ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς· ὄνομα τῷ ἐνὶ Φισῶν οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐλάτ, ἐκεῖ οὖ ἔστι τὸ χρυσίον».

14. Στο ίδιο, *Γένεσις* 3, 17: «τῷ δὲ Ἀδὰμ εἶπεν· ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικός σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν πᾶσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου».

15. M. Heidegger (2006) και (2021). Κατά τον Heidegger, «οι θνητοί κατοικούν με τέτοιο τρόπο ώστε να μεριμνούν το τετραμερές στην ουσία του». Οι «θνητοί κατοικούν», όταν αυτοί «σώζουν τη γη». Οι «θνητοί κατοικούν», όταν αυτοί «υποδέχονται τον ουρανό». Οι «θνητοί κατοικούν», όταν «προσμένουν τις θεότητες». Οι «θνητοί κατοικούν», όταν «οδηγούν την ύπαρξη τους προς τον θάνατο».

16. Αγία Γραφή (1993), *Κατά Λουκάν* 15: 11-32.

χρησιμοποιεί τα μοσχάρια από τις πρώιμες κοινωνίες, το φίδι όμως είναι διαφορετικό, είναι πλάσμα της ανυπόταχτης φύσης και αφηφά το περιεχόμενο της καθημερινής ανθρώπινης εμπειρίας.

Ο ίδιος ο Χριστός, γράφει ο Jung, σύγκρινε τον εαυτό του με φίδι και τον αδελφό του στην κόλαση, τον Αντίχριστο, με τον παλαιό δράκο.¹⁷ Το φίδι που έχει έρθει στη γούρνα του άνδρα είναι το χρυσαφί δηλητηριώδες φίδι και όχι το μαύρο και άκακο. Η οχιά, το σύμβολο του Σατανά! «Ο όφις, ο μέγας, ο αρχαίος, ο αποκαλούμενος Διάβολος και Σατανάς», «ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὄλην»,¹⁸ το ζώο που στην Παλαιά Διαθήκη είναι το αρχέγονο κακό. Το φίδι, αντιθέτως, που ο Μωυσής υψώνει στη έρημο είναι χάλκινο, ένα ομοίωμα χωρίς το δηλητήριο της αμαρτίας, ένα νεκρό φίδι, όχι το σύμβολο του Σατανά. Γιατί ο Χριστός δεν μπορεί να είναι ο όφις, είναι αυτός που μπορεί να νικήσει και να σκοτώσει τον δηλητηριώδη όφι. Το καλό πρέπει να θριαμβεύσει του κακού, η φωνή της διαπαιδαγώγησης υπαγορεύει στον αφηγητή ότι πρέπει να το θανατώσει. Στο ποίημα αναφέρεται ότι το ζώο ήταν εκεί πριν από τον άνθρωπο. «Κάποιος ήταν πριν από μένα στη γούρνα μου. Και εγώ, σαν δεύτερος ελθών». Το «ζώο» ήταν εκεί πριν από τον άνθρωπο. Τα ζώα ήταν εκεί πριν από κάθε άνθρωπο και κατά τη *Γένεση*, έτσι ώστε, όταν ο άνθρωπος εμφανίστηκε, τα ζώα πήραν ονόματα που αυτός τους απέδωσε. Και τους δόθηκαν ρόλοι, όπως στο κριάρι κατά την θυσία του Ισαάκ.

Ο Derrida μας λέει για το ζώο που είναι εκεί πριν από εμάς, μπροστά από εμάς, μετά το οποίο ερχόμαστε εμείς. Το ζώο που μας περιβάλλει, που έχει το πλεονέκτημα να είναι εκεί πριν από εμάς και που μας επιτρέπει να το κοιτάξουμε αναμφίβολα, αλλά μας κοιτάει και αυτό και διαθέτει τη δική του οπτική. Την οπτική του απόλυτου Άλλου.¹⁹ Το φίδι του Lawrence ως άλλος μας κοιτά και συλλογίζεται.

Το φίδι ένας άγριος αγνώμων. Ο απόλυτος άλλος που κοιτάζει τον άνθρωπο, μυρίζει τον άνθρωπο, δεν παύει όμως να τους χωρίζει μια άβυσσος μη κατανόησης. Ο άνθρωπος παρατηρεί το ζώο, το ίδιο

17. C. G. Jung (2019), 318: «Christ himself compared himself to a serpent, and his hellish brother, the Antichrist, is the old dragon himself».

18. Αγία Γραφή (1993), *Αποκάλυψις* 12, 9.

19. J. Derrida (2008), 11: «In all cases, if I am after it, the animal therefore comes before me, earlier than me. The animal is there before me, there next to me, there in front of me – I who am after it. And also, therefore, since it is before me, it is behind me. It surrounds me».

όμως κάνει και αυτό. Η γυμνή αλήθεια του κάθε βλέμματος, η αλήθεια που μου επιτρέπει να δω και να ιδωθώ μέσα από το βλέμμα του άλλου.²⁰ Το ζώο του Derrida ως Άλλος έχει τη δική του οπτική. Ο Berger από την άλλη, μας λέει πως αν η φύση έχει αξία,

η ζωή ενός άγριου ζώου μετατρέπεται σε ιδανικό, ένα ιδανικό εσωτερικευμένο ως ένα αίσθημα που περιβάλλει μια καταπιεσμένη επιθυμία. Η εικόνα ενός άγριου ζώου γίνεται η αφετηρία μιας ονειροπόλησης: ένα σημείο απ' όπου ο ονειροπόλος ξεκινάει με την πλάτη του γυρισμένη.²¹

Το φίδι για τον Lawrence δεν είναι απλά το ουδέτερο ζώο χωρίς πρόσωπο, είναι ένας θεός, το χρυσό γιγάντιο φίδι, ο Κύριος του Χάους, ο Απόφης,²² ο χθόνιος θεός των Αιγυπτίων. Ένας θεός που δεν ανήκει στη σφαίρα της ύπαρξης και που έρχεται από τα σκοτάδια της γης. Ένας θεός ή η ονειροπόληση του Berger, που μας τιμά με το να έρθει στη γούρνα μας. Ότι και αν είναι ωστόσο, το χέρι του αφηγητή θα κινηθεί από κάποια μισητή ανθρώπινη διαπαιδαγώγηση και θα κάνει αυτή την πράξη. Την πράξη όλο κακία, να χτυπήσει το φίδι, καθώς «η βία που ασκείται στα ζώα δεν γίνεται να μην έχει έντονους αντίκτυπους στην εικόνα που έχουν οι άνθρωποι για τον εαυτό τους».²³ Ένωσα απέχθεια για μένα. Απέχθεια, φόβος, τιμή. Όλα τα συναισθήματα είναι εδώ στη θέα και στη συνδιαλλαγή με ένα άγριο ζώο.

Και αν, όπως αναφέρει ο Chomsky, οι φωνές της ανθρώπινης φύσης, αυτή η συλλογή, αυτή η μάζα των σχηματοποιήσεων, των έμφυτα οργανωτικών αρχών, που καθοδηγούν την κοινωνική, διανοητική και ατομική συμπεριφορά μας²⁴ καλούν τον άντρα να σκοτώσει το φίδι, ο ίδιος διστάζει, γιατί έχει πια γνωρίσει, φιλοξενήσει και αποδεχθεί αυτό το κομμάτι της άγριας ζωής, που τώρα μπροστά στα μάτια του χάνεται πάλι σε μια σκοτεινή μαύρη τρύπα, σε μια

20. Στο ίδιο: «What does it “say” to me, demonstrating quite simply the naked truth of every gaze, when that truth allows me to see and be seen through the eyes of the other, in the seeing and not just seen eyes of the other?»

21. J. Berger (2019), 22.

22. Βικιπαιδεία (2021).

23. J. Derrida (2005), 174.

24. E. Fons (1974).

φουκωική ετεροτοπία,²⁵ επιστρέφοντας στον μυστηριώδη κόσμο σαν εξόριστος βασιλιάς που ετοιμάζεται να ξαναφορέσει το στέμμα του. Και έμεινε ο άνθρωπος μικροπρεπής μετά την αποτυχημένη σθεναρή προσπάθεια του να σκοτώσει το φίδι, να τιμωρείται σαν τον γέρο ναυτικό του Coleridge που σκότωσε το άλμπατρος²⁶ και καταδυναστεύτηκε από τις τύψεις, το σκοτάδι και το παράξενο άρωμα που του άφησε ο χωρισμός του από το ανυπότακτο κομμάτι της φύσης, που του έμαθε να αναγνωρίζει και να απεχθάνεται τον εαυτό του και τις φωνές της καταραμένης ανθρώπινης εκπαίδευσης.

Κάποτε τα ζώα ήταν ιερά, ήταν θεοί ή ήταν τα φερέφωνα του θεϊκού λόγου και της θεϊκής βούλησης για τον άνθρωπο. Κάποτε τα όρια μεταξύ ανθρώπου, ζώου και θεού δεν ήταν σαφή, ούτε οι κόσμοι των θεών και των θνητών, και μόνο οι σαμάνοι ήταν αυτοί που μπορούσαν να μιλάνε μαζί τους και να περνάνε από το ένα βασίλειο στο άλλο. Οι σαμάνοι, όμως, και όλοι οι άνθρωποι που μιλούσαν με τα ζώα έχουν πια χαθεί. Και ο άντρας θεωρεί σχεδόν διαστροφή τη λαχτάρα του να μιλήσει στον επισκέπτη του.

Η εικόνα του *άρχοντα του κάτω κόσμου*, η εικόνα του άγριου ζώου είναι οι χαμένες αναμνήσεις μας, αυτές που κάνουν να συρρικνώνεται το ανθρώπινο «εγώ» και να σταματάει το «είμαι». Το

25. Μ. Φουκώ (1984), 46-49: «Υπάρχουν εξίσου, και αυτό ίσως συμβαίνει σε κάθε κουλτούρα, σε κάθε πολιτισμό πραγματικοί τόποι, τόποι λειτουργικοί, τόποι που έχουν σχεδιαστεί εντός του θεσμού ακόμη και της ίδιας της κοινωνίας, και οι οποίοι αποτελούν κάποιο είδος αντι-θέσεων, είδος ουτοπιών που έχουν γίνει πράξη, εντός των οποίων οι πραγματικές θέσεις, όλες οι υπόλοιπες πραγματικές θέσεις που μπορεί κανείς να βρει στο εσωτερικό μιας κουλτούρας αντιπροσωπεύονται ταυτόχρονα, αμφισβητούνται και ανατρέπονται. Υπάρχουν είδη τόπων που βρίσκονται έξω από όλους τους τόπους, ακόμη και αν είναι εύκολο να προσδιοριστεί η τοποθεσία τους. Επειδή οι τόποι αυτοί είναι τελείως διαφορετικοί από όλες τις άλλες θέσεις τις οποίες αντανακλούν και στις οποίες αναφέρονται, θα τους αποκαλώ, σε αντίθεση με τις ουτοπίες, ετεροτοπίες. Πιστεύω ότι μεταξύ των ουτοπιών και των υπολοίπων εντελώς διαφορετικών θέσεων, αυτών των ετεροτοπιών, υπάρχει προφανώς ένα είδος μεικτής, ενδιάμεσης εμπειρίας, ένα είδος καθρέφτη».

26. Σ. Τ. Κόλεριτζ (1999). Στο ποίημα μια θύελλα οδηγεί το πλοίο του γερο-ναυτικού στην Ανταρκτική. Ένα άλμπατρος εμφανίζεται και βοηθά τους χαμένους άντρες να ξαναβρούν τον δρόμο τους. Κι ενώ οι ναυτικοί δοξάζουν το άλμπατρος, ο γερο-ναυτικός το σκοτώνει. Η συνέχεια είναι εφιαλτική. Το άλμπατρος είναι ο ξένος που, για κάποιον απροσδιόριστο λόγο, μισούμε. Ένα συναίσθημα που τελικά οδηγεί στην αυτοκαταστροφή μας.

άγριο αρχίζει να εισχωρεί στην ύπαρξή μας, να μας περιβάλλει και να μας ξαναγυρίζει στον μη εξημερωμένο άνθρωπο, τον ελεύθερο και άγριο. Σε αυτό το ζώο που ήμασταν πριν αυτοεξημερωθούμε. Η εικόνα του εαυτού μας γίνεται αυτό που είμαστε πραγματικά, ένα μικρό και ζωντανό κομμάτι ύλης των μεγάλων και παλιών δυνάμεων που υπάρχουν γύρω μας. Το ζώο θα είναι πάντα εκεί πριν από εμάς, θα είναι εκεί για να καθρεφτιζόμαστε μέσα στο βλέμμα του, για να μπορούμε να δούμε τον εαυτό μας γυμνό. Το ζώο είναι αυτό που οι άνθρωποι κάποτε ονόμαζαν Θεό ή Βασιλιά.

4. Επίλογος

Η πορεία του ανθρώπου μέσα στον χρόνο έχει δημιουργήσει διάφορες συσχετίσεις με τα άλλα είδη. Οι τρόποι με τους οποίους αυτά έχουν συσχετιστεί δεν είναι άσχετοι με αυτό που συναντάμε σήμερα. Το χάσμα, όμως, που χωρίζει τον άνθρωπο από τα άλλα είδη φαντάζει πια αγεφύρωτο. Ο άνθρωπος βρίσκεται σε μια διαρκή σύγκρουση με τη φύση και τα άλλα πλάσματα προσπαθώντας να τα καθυποτάξει. Και, όμως, για χιλιάδες χρόνια οι πρόγονοί μας δεν ξεχώριζαν τον εαυτό τους από αυτά. Μόνο όταν ετεροκαθόριστηκαν τα έκαναν αφηγήματα ή θεούς. Κάποιοι, λοιπόν, κατάγονταν από ζώα ή ακόμα παντρευόταν ζώα. Τα ζώα τότε είχαν πρόσωπα, όπως έχει το φίδι του Lawrence που είναι «αυτός». Ο αφηγητής του Lawrence βιώνει μια εσωτερική πάλη που διέρχεται τα στάδια της μεταβαλλόμενης σχέσης ανθρώπου και ζώου. Από την άλλη, η φύση ως φίδι συνεχίζει το έργο της προσπαθώντας να προσαρμοστεί στη διαρκώς αυξανόμενη ανθρώπινη πίεση. Ο Schiller στο έργο του *Περί της αισθητικής παιδείας του ανθρώπου*, συγκρίνει τις δύο καταστάσεις του ανθρώπου: τη φυσική ή αισθησιακή κατάσταση, στην οποία πρωτοεμφανίζεται ο άνθρωπος, και την έλλογη ή ηθική κατάσταση, την οποία πρέπει να διαμορφώσει υποκινούμενος από την ελευθερία του. Για τον Schiller η ανώτατη ηθικότητα στην οποία φιλοδοξεί να φτάσει ο άνθρωπος δεν μπορεί να επιτευχθεί με το να απαρνηθεί την αισθησιακή του φύση, αλλά μονάχα με το να την οδηγήσει σε μια ανώτερη σύνθεση.²⁷

27. Φ. Φ. Σίλλερ (2006)· Π. Πούλος (2008-2009).

Βιβλιογραφία

- Abrams, M. H. (2007): *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, μτφρ. Σ. Χατζηιωαννίδου & Μ. Δεληβοριά, Αθήνα: Πατάκης.
- Αγία Γραφή (1993): *Παλαιά Διαθήκη και Καινή Διαθήκη*, Αθήνα: Ελληνική Βιβλική Εταιρεία.
- Baudelaire, C. (2005): *Αισθητικά δοκίμια*, μτφρ. Μ. Ρέγκου, Αθήνα: Printa.
- Berger, J. (2019): *Γιατί να κοιτάμε τα ζώα*, μτφρ. Χ. Βασιλοπούλου, Αθήνα: Κυναυγή.
- Βικιπαιδεία (2021): «Απέπ», <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%AD%CF%80> [ανάκτηση 24/05/2021].
- Bulliet, R. (2012): *Κυνηγοί, βοσκοί και χάμπουργκερ*, μτφρ. Ν. Κούρκουλος, Αθήνα: Εκδόσεις του εικοστού πρώτου.
- Derrida, J. (2005): *Συνομιλίες για το αύριο*, μτφρ. Τ. Μπέτζελος, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Heidegger, M. (2006): *Η τέχνη και ο χώρος*, μτφρ. Γ. Τζαβάρας, Αθήνα: Ίνδικτος.
- (2021): *Αισθητική και φιλοσοφία κατά τον Heidegger*. Σημειώσεις μαθήματος ΤΕΙ Αθήνας, http://www.teiath.gr/userfiles/eadsa_web_admin/lessons/st_semester/Martin_Heidegger.pdf [ανάκτηση 10/05/2021].
- Καρακάση, Κ., Σπυριδοπούλου, Μ. & Κοτελίδης, Γ. (2015): *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών ειδών και γενών*, Αθήνα: Ελληνικά Ανοιχτά Ηλεκτρονικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα, https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/1989/2/Istoria_kai_Theoria_twn_Logotexnikwn_Genwn_kai_Eidwn_PDF_interactive-KOY.pdf [ανάκτηση 30/04/2021].
- Καστοριάδης, Κ. (2017): *Για τον Κορνήλιο Καστοριάδη «Είμαστε υπεύθυνοι για την Ιστορία μας»*, επιμ. Τ. Παπαδοπούλου, Αθήνα: Γνώση.
- Κόλεριτζ, Σ. Τ. (1999): *Η μπαλάντα του γέρου-ναυτικού*, μτφρ. Β. Αθανασόπουλος, Αθήνα: Χατζηνικολή.
- Lawrence, D. H. (1923): *Φίδι*, <https://www.youtube.com/watch?v=4d4TKOZqTyc>.
- Λυοτάρ, Ζ. Φ. (1993): *Η μεταμοντέρνα κατάσταση*, μτφρ. Κ. Παπαγιώργης, Αθήνα: Γνώση.
- Πούλος, Π. (2008-2009): *Θεωρία και ιστορία της Τέχνης*. Σημειώσεις

- μαθημάτων ΑΣΚΤ, <http://eclass.asfa.gr/modules/document/file.php/TMB100/Plato1.pdf> [ανάκτηση 28/05/2021].
- Ρανσιέρ, Ζ. (2015): *Ο χειραφετημένος θεατής*, μτφρ. Α. Κιούπκιολης, Αθήνα: Εκκρεμές.
- Σίλλερ Φ. (2006): *Περί της αισθητικής παιδείας του ανθρώπου*, μτφρ. Κ. Ανδρουλιδάκης, Αθήνα: Ιδεόγραμμα.
- Τζώνος, Π. (2008-2009): *Μοντερνισμός*. Διάλεξη στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στο πλαίσιο της σειράς μαθημάτων «14+3 Μαθήματα για το Μοντερνισμό». <http://users.auth.gr/~tzonos/lectures/monternismos.pdf> [ανάκτηση 25/04/2021].
- Φουκώ, Μ. (1984): *Περί αλλοτινών χώρων (Des espaces autres)*, *Ετεροτοπίες*, (1967), *Architecture, Mouvement, Continuité* 5 (1984), 46-49. Διαθέσιμο στο https://biennale1.thessalonikibiennale.gr/pdf/MICHEL_FOUCAULT_HETEROTOPIAS_GR.pdf.
- Cave, N. (2016): «The Snake Became a Serpent», in (album): *One more Time with Feeling*.
- Chomsky, N. & M. Foucault (1971): *On Human Nature*, <https://www.youtube.com/watch?v=3wfnI2L0Gf8> [ανάκτηση 26/05/2021].
- Derrida, J. (2008): *The Animal That Therefore I am*, New York: Fordham University Press.
- Fons, E. (1974): *Reflexive Water. The Basic Concerns of Mankind*, London: Souvenir Press.
- Jung, C. G. (2009): *The Red Book: Liber Novus*, New York: WW Norton & Co.

Abstract

A READING OF SNAKE BY D. H. LAWRENCE

In this article an analysis of D.H. Lawrence's poem *Snake* is attempted. The first part of the article offers a brief introduction to the realia of the poem, and then an outline of the socio-political framework which shaped the conditions of the emergence of Modernism as a distinct movement of intellectual production. The third part of the article provides an analysis of the key elements that compose Lawrence's poem.